

Küllerinden Doğan Bir Tıbbi Uygulama: Müzik Terapi

A Medical Practice That is Rising From the Ashes: Music Therapy

Levent ÖZTÜRK¹, Hanefi ÖZBEK²

ÖZ

Türkiye’de son on yıldır bir tıbbi uygulama yönteminin giderek daha fazla kendini ortaya çıkardığı, daha çok konuşulduğu ve bu konuya özel müstakil bilimsel toplantıların düzenlendiğini izliyoruz. Tüm bu gelişmeler yaşanırken sürekli vurgulanan bir nokta var: o da bu uygulamanın geçmişimizde var olduğu ve bir nedenle zamanın belli bir döneminde terk edildiği gerçeğidir. Sözünu ettiğimiz uygulama “müzik terapi” olarak adlandırılmaktadır. Müzik terapi 1850’lere kadar Anadolu coğrafyasında yaklaşık bin yıl süreyle uygulanmış ve sonra terk edilmiştir. 2000’li yılların başlarında başlayan ve giderek ağırlığını arttıran çalışmalarla 2016 yılının son ayı içinde Sağlık Bakanlığı tarafından verilmeye başlanan müzik terapist sertifikaları ile resmi olarak yeniden doğmuştur. Bu doğumun, hararetini hiç kaybetmediği anlaşılan bir mazinin külleri üzerinden gerçekleştiğini söylemek herhalde çok hatalı olmayacaktır. Müzik terapinin erken dönem kaynakları arasında El-Kindi, Farabi, İhvan-ı Safa, İbni Sina ve Şuuri Hasan Efendi sayılabilir. Müzikterapi alanında Türkiye’de asıl ivmelenmenin 2000’li yıllarda başladığı söylenebilir. Yayınlanan kitaplar, doktora ve yüksek lisans tezleri bunun göstergesidir. İlk defa 2008 yılında Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde müzikterapi seçmeli ders olarak açılmıştır. 2014 yılından itibaren de İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde ders müfredatına girmiştir. 27 Ekim 2014 tarihinde yayınlanan Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği ile müzikterapi alanında ilk yasal düzenleme gerçekleşmiştir. 2016 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından ilk müzikterapist sertifikaları verilmeye başlanmıştır. Müzik terapi uygulamaları yaşadığımız coğrafyada 800’lü yıllardan itibaren yazılı kaynaklara girmiş ve 1800’lü yıllara kadar dönemin tıp ve sağlık görüşleri içinde gelişerek, dönüşerek kullanılagelmiştir. 1850’li yıllarda terk edilen veya unutulmuş bu uygulamalar son on yıl içinde özellikle yoğunlaşan çalışmaların katkısı ve Devlet kurumlarının bu konudaki desteği ile yeniden başlatılmış, âdeta küllerinden yeniden doğmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müzikterapi, Türkiye, yasal düzenlemeler, kurumlar

ABSTRACT

It is evident that a type of medical practice has been rising in Turkey within the last decade. It has been discussed in scientific meetings devoted to this specific topic. Besides all these progress, a point of view has always been stressed: this special medical practice existed in the past history of our country but somehow it has been abandoned. It is music therapy. It had been applied for thousand years in anatolia until 1850ies. By the beginning of 2000, efforts led to rebirth of music therapy and Ministry of Health started to licence professionals in 2016. It would not be wrong to say that music therapy rised out of the ashes of history which were smoldering. The early references of music therapy include El-Kindi, Alfarabius, Brethren of Purity, Avicenna and Şuuri Hasan Efendi. It can be said that the main impetus for music therapy started to accelerate during the years of 2000s in Turkey. Published books and dissertations are surrogate measures of this acceleration. For the first time, in 2008, music therapy was included to curriculum as elective course in Trakya University Faculty of Medicine. It was also included to undergraduate curriculum in İstanbul Medipol University Faculty of Medicine by the year of 2014. The first regulation was issued on October 27, 2014 under the title of Traditional and Complementary Medicine Bylaw. In 2016, Ministry of Health started to give licence to medical professionals as music therapists. Written documents show that music therapy practice was present in this geography since the years of 800s and it was used until 1800s. Music therapy was abandoned in 1850ies, but in the last decade, it rised from the ashes by efforts of academicians, music and medical professionals, and support of governmental institutions.

Keywords: Music therapy, Turkey, legal regulations, institutions

Levent ÖZTÜRK (✉),

¹ Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi, Fizyoloji Anabilim Dalı, Edirne -Türkiye
e-posta: leventozturk@trakya.edu.tr

Hanefi ÖZBEK

² İstanbul Medipol Üniversitesi, Tıbbi Farmakoloji Anabilim Dalı, İstanbul-Türkiye

GİRİŞ

Türkiye’de son on yıldır bir tıbbi uygulama yönteminin giderek daha fazla kendini ortaya çıkardığı, daha çok konuşulduğu ve bu konuya özel müstakil bilimsel

toplantıların düzenlendiğini izliyoruz. Tüm bu gelişmeler yaşanırken sürekli vurgulanan bir nokta var: o da bu uygulamanın geçmişimizde var olduğu ve bir nedenle zamanın belli bir döneminde terk edildiği gerçeğidir. Sözünü ettiğimiz uygulama “müzik terapi” olarak adlandırılmaktadır. Daha müzik terapinin ne olduğu, ne işe yaradığı ve sağlık alanında kullanım endikasyonları tam olarak anlaşılmadan hızla bazı sorunlar ve tartışmalar da gündemdeki yerini aldı: Müzik terapi kimler tarafından uygulanmalı ya da uygulanabilir? Müzik terapi gerçekten de bir tedavi şekli midir? Müzik tedavi eder mi? Müzik terapi bir alternatif tıp uygulaması mıdır? Uygulanacak müzik türü ne olmalıdır? Türkiye dışındaki ülkelerde yapılan uygulamalar bizim için de geçerli midir? Eğitimi kimler tarafından verilecek ve sertifikasyon nasıl olacak? Soru listesini daha da uzatmak mümkün. Tüm bu konular zaman zaman ulusal basında ve görsel medyada yer aldı. Daha yavaş ilerleyen ise konunun bilimsel ya da kanıta dayalı tıp zemininde tartışılması oldu. Bu yazıda son 10 yıldır yaşanan bir doğum süreci, bu süreci hazırlayan faktörler ve kritik noktalar verilerek özetlenmeye çalışılacaktır. Müzik terapi 1850'lere kadar Anadolu coğrafyasında yaklaşık bin yıl süreyle uygulanmış ve sonra terk edilmiştir. 2000'li yılların başlarında başlayan ve giderek ağırlığını arttıran çalışmalarla 2016 yılının son ayı içinde Sağlık Bakanlığı tarafından verilmeye başlanan müzik terapist sertifikaları ile resmi olarak yeniden doğmuştur. Bu doğumun, hararetini hiç kaybetmediği anlaşılan bir mazinin külleri üzerinden gerçekleştiğini söylemek herhalde çok hatalı olmayacaktır. Bu külleri eşelemek ve müzik terapi geleneğimizin beslediği kaynakları ortaya çıkarmak gerekmektedir. Konunun ilgililerini bekleyen bir başka görev de bu mirasın üzerinde kanıta dayalı müzik terapi uygulamalarını geliştirmek ve kurumsallaştırarak sağlık sisteminin bundan yararlanacağı kanalları oluşturmaya katkıda bulunmaktır.

Müzik terapi geleneğimizin erken dönem kaynakları

Bilim dallarının tasnifi bize eski dönem bilim adamlarının müziği nerede konumlandığı konusunda ipuçları sağlayacaktır. Müzik terapi konusunda da yazılı eser bırakan Farabi, İhvân-ı Safa ve İbni Sina, müziği riyazî bilimler adıyla bilinen matematik bilimleri içinde değerlendirmişlerdir (Cihan 2000). Riyazî bilimler temelde dört alt başlık içermektedir: Aritmetik, geometri, astronomi ve müzik. Buradan anlaşılacağı gibi müzik aslında bir matematik uğraşısı olarak görülmüştür. Bu

noktada bir parantez açılacak olursa, bin yıl önce matematik çalışmalarının bir alanı olan müziğin günümüzde sadece bir sanat dalı olarak görülmesi ve özellikle üniversite öncesi eğitimde matematiğe yönlendirilen çocuklarımızın aynı hevesle müziğe yönlendirilmemesi, müzikle ilgilenen çocuğun matematik ve fenden uzaklaşacağı düşünülmesi tuhaf bir çelişkidir. Birazdan isimleri sayılacak olan filozof ve bilim adamları müzik teorisi ile ilgilenmiş ve bu konuyu istisnasız hepsi işlemiştir.

el-Kindî (796 – 874)

Müzik terapi konusunda ilk yazılı izleri El Kindî (796 – 874)'nin müzik risalelerinde görüyoruz. Müzik üzerine on adet risale yazan El Kindî, udun dört teli ile diğer dörtlemelerin (dört mevsim, dört element, vücudun dört sıvısı, rüzgârların yönü, ayın evreleri vb) ilişkili olduğunu ileri sürmüştür (Adamson 2007). El Kindî'ye göre udun telleri vücudun belli sıvılarına etki eder ve udun tellerini çalmak müziği dinleyen kişinin vücudunda bu sıvıların dengesini değiştirmektedir. Dört sıvı (*ahlat-ı erbaa*) veya humoral patoloji görüşü eski Yunan'dan alınmıştır. Kısaca söz etmek gerekirse, *İnsanın Doğası Üzerine* adlı yazılı eserinde Hipokrat (M.Ö. 460 – 370) insan bedeninin dört sıvıdan – kan, balgam, sarı safra ve kara safra – meydana geldiğini ve bu sıvılar arasındaki dengenin bozulmasıyla hastalıkların ortaya çıktığını ileri sürer (Mann 1983). Hipokrat'ın bu humoral patoloji teorisi Galen (M.S. 129 – 200/216) tarafından kabul edilerek yayılmış ve hücre teorisine kadar yaklaşık 2000 yıl boyunca tıbbi tedavi uygulamaları üzerine etkili olmuştur (Stelmack 1991). Galen'den etkilenen El Kindî ve İbni Sina gibi hekimlerin de dört sıvı görüşünü geliştirerek kullandıkları görülmektedir. El Kindî udun dört telinden *zîr* telinin sarı safrayı, *mesna* telinin kanı, *mesles* telinin balgamı ve *bam* telinin kara safrayı arttırdığını ileri sürer (Wright 2010). Yani, hekim hastalığın hangi sıvı azlığına bağlı olduğunu düşündüyse, o sıvıyı arttıracak tel üzerinden müzik terapi uygulamaktadır. İlginç olan, bağırsak veya ibrişimden yapılan bu tellerden *bam* telinin siyah, *mesles* telinin beyaz, *mesna* telinin kırmızı ve *zîr* telinin sarı renkli olmasıdır (Turabi 1996, s.70-71). Basitçe, el-Kindî hangi telin hangi vücut sıvısını etkilediğini belirlerken telin renginden ilham almış görünüyor. Ancak, el-Kindî'nin tasarladığı müzik ve sağlık ilişkisi bu kadar basit değildir. Tarif ettiği müzik makamlarını ve melodileri tarabî (oyun ve eğlenceye uygun), hamasî (atılğanlık ve güce uygun) ve kederli (hüzün ve yas tutmaya uygun) olmak üzere üç gruba ayırmıştır (Turabi

1996, s.85). Diğer yandan müzik usullerini günün vakitleri ve duygulanımlarla eşleştirmiştir. Örneğin, öğle vaktinde *mahurî* gibi atik ve güçlü ritimleri, gün sonunda *hezec*, *hafif* gibi neşeli ritimleri, uyku öncesi ise *uzun sakil* gibi kederli ritimleri uygun görmüştür (Turabi 1996, s.80-81). Son olarak, İbnü'l Kıftî'nin *İhbârü'l-'ulemâ bi-ahbâri'l-hükemâ* eseri gibi diğer kaynaklarda el-Kindî'nin hastalarını tedavi etmede müzik girişimleri kullandığını anlatan hikâyelerin bulunması onu yazılı müzik terapi geleneğimizin başlangıç noktasına koymamız için yeterli olmaktadır.

İhvân-ı Safâ (9yy – 10yy)

Kollektif çalışmanın önemli simgelerinden biri olan bu topluluk, bir grup aydın ve düşünürün bir araya gelmesiyle Basra civarında ortaya çıkmıştır. Kendilerine “arınmış veya temiz gönüllü kardeşler” anlamına gelen İhvân-ı Safâ adını vermişlerdir. Birlikte kaleme aldıkları 52 risâle içinde 5 numaralı olan risâle “müzik üzerine”dir. Bu risâlede yer alan konular arasında seslerin uyumu ve uyumsuzluğu, mizaçların seslerden etkilenmesi, organların musiki prensipleriyle uyumu ve nağmelerin türlü tesirleri sayılabilir (Turabi 2012). El Kindî’de yer alan udun tellerinin arttırdığı sıvılara ek olarak İhvân-ı Safâ’nın musiki risâlesinde udun tellerinin azalttığı sıvılardan da söz edilmiştir (Wright 2010, s.44). Örneğin, udun zîr teli sarı safrayı arttırmakta ve balgamı azaltmaktadır. Diğer yandan mesna teli kanı arttırırken kara safrayı azaltmaktadır. En tiz sese sahip tel (zîr) ateş elementine karşılık gelirken, en pest sese sahip tel (bam) toprak elementine karşılık gelmektedir. İhvân-ı Safâ topluluğunun da müzik terapi anlamında aktardığı bilgi Galenik humoralizme dayanmakta, hastalıkların vücuttaki dört sıvı arasındaki düzensizlikten kaynaklandığı ve udun uygun tellerinin bu sıvılar üzerine etki etmesiyle yeniden dengenin sağlandığı ve hastalığın düzeldiği ifade edilmektedir. Ancak, el-Kindî’nin teorisi genişletilmiş ve udun tellerinin etkisiyle artan sıvılara, azalan sıvılar da eklenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. İhvân-ı Safâ ve el-Kindî’de udun telleri ile vücut sıvıları arasındaki ilişki

	El-Kindî ve İhvân-ı Safâ	İhvân-ı Safâ
Udun teli (ve rengi)	Güçlendirdiği sıvı	Zayıflatığı sıvı
Zîr (sarı)	Sarı safra	Balgam
Mesna (kırmızı)	Kan	Kara safra
Mesles (beyaz)	Balgam	Sarı safra
Bam (siyah)	Kara safra	Kan

Farabî (872 – 952)

Müzik terapi tarihimizin çok önemli kaynaklarından biri olan ünlü Türk filozofu Farabî *el-Mûsika'l Kebir* (930 civarında yazıldığı düşünülmektedir) kitabında müzik makamlarının en etkili olduğu vakitler ve insan ruhuna etkilerinden söz etmektedir. Farabî’nin makamlar ve etkileri listesi birçok kaynakta aktarıma dayalı olarak yer almıştır. Ancak, günümüz Türkçesine çevrimi halen beklemektedir (Arslan 2014). Kitaba ilişkin en geniş açıklamayı Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi’nde Ahmet Hakkı Turabi tarafından yazılan *el-Mûsika'l Kebir* maddesinde buluyoruz. Bu maddede Turabi’nin en önemli tespitlerinden biri Farabî’nin müzikal seslerle gök cisimleri veya sayılar arasında ilişkiler kurmadığını bildirmesidir (Turabi TDV DIA Cilt 31, sayfa 256-257). Ahlat-ı erbaa teorisinin en azından müzik terapi alanında Farabî ile kesintiye uğraması önemli bir dönüm noktası gibi görünmektedir. Bunun yerine *hicaz* makamı alçak gönüllülük verir, *rast* makamı neşe ve huzur verir, *zirgüle* makamı uyku verir şeklinde açıklamalar yer almaktadır. Farabî ile birlikte, udun tellerinin yerini makam isimleri, vücut sıvılarının yerini insanın psikolojik ve duygudurum halleri almaya başlamıştır. Bu bilgiler, üzerinde düşünmek için önemli bir hareket noktası oluşturmaktadır. Günümüzde, Farabî’den hareketle belli makamların etkilerinden söz etmenin kültür mirası dışında bir anlamı yoktur. Çünkü o devirde sözü edilen “makam”ın bugün anladığımız şekliyle var olduğunu söylemenin imkânı yoktur. Bugün elimizdeki makamlar hem sayıca hem de yapı olarak çok daha kapsamlıdır. Diğer yandan geleneksel müziğimizi sadece makam seviyesine indirmek, usul, form, icra, melodik gelişim ve ritim gibi diğer müzikal unsurları dikkate almamak söz konusu değildir.

Şuuri Hasan Efendi (ölümü 1693)

Osmanlı vezirlerinden Ahmed Paşa’ya ithafen yazdığı *Ta’dilü'l-emzice* (1677 yılında yazıldığı düşünülmektedir) adlı tıp kitabında bir bölümü müzik terapi konusuna ayırmıştır (Turabi 2011). Eserinde Şuuri Hasan Efendi belli müzik makamlarının belli hastalıklara iyi geldiğini söylemektedir. el-Kindî ile başlayan yazılı kaynaklardaki geleneksel müziğimize ilişkin müzik terapi bilgisinin Şuuri ile zirveye yaklaştığını söylemek mümkündür. Önce udun dört telinin vücudun dört sıvısını güçlendirici ve zayıflatıcı etkileri şeklindeki bilgi, Farabî ile farklı makamların insan ruhuna etkileri haline dönüşmüş ve Şuuri ile hastalıkların tedavisinde makam tercihleri halini almıştır. Farabî’de neşe veren *rast* makamı, Şuuri’de felç illetini defetmektedir.

Farabî’de sükûnet ve rahatlık veren hüseyni makamı, Şuuri’de kalp ve akciğer iltihabına iyi gelmektedir. Şuuri, sadece makam ve hastalık ilişkisi kurmakla kalmamış, “makam-astrolojik burç”, “makam-tabiat” ilişkileri de kurmuştur. Bu yaklaşımlar kendisinden yaklaşık bir asır sonra gelecek hekimbaşı Gevrekzade için muhtemelen önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur.

Gevrekzade Hafız Hasan Efendi (1727 – 1801)

Tarihsel süreçte el-Kindî ile başlayan müzik terapi yazılı tarihimiz, hekimbaşı Gevrekzâde Hafız Hasan Efendi ile zirveye erişmiştir. Gevrekzâde’ye kadar olan dönemde ilgili yazarların kitaplarında kısım ya da bölüm olarak değinilen müzik terapi, *er-Risâletü’l-musikiyye mine’d-devâi’r-ruhaniyye* adlı eserle ilk kez müstakil bir kitapta ele alınmıştır. Bu musiki risâlesinde makamların tedavi ettiği hastalıklar, makamların burçlarla ilişkisi, ten rengi, milliyet ve mesleklerle ilişkisi anlatılmıştır. Bir başka ilginç nokta da yeme-içme arttığı için artık müziğin insan ruhuna etkisinin azaldığının ileri sürülmesidir (Turabi 2015). Gevrekzâde’nin bir diğer eseri olan *Neticetü’l-fikriyye fi-tedbîri velâdeti’l-bikriyye* çocuk hastalıkları ve çocuk psikiyatrisi konularını işlemekte, kitabın ikinci makalesinde müzik makamları ile çocuk hastalıkları arasında ilişkiler kurmaktadır. Görüldüğü gibi Gevrekzâde, hem müzik terapi alanına ayırdığı bir kitabı (Musiki Risâlesi) ve diğer bir kitabının (Neticetül Fikriyye) bir bölümü ile makamsal müziğimizin tedavide kullanımı konusunda en önemli yazarlardan biri konumundadır.

Hacı Hâşim Bey (1815 – 1868)

Hâşim Bey Edvârı veya *Hâşim Bey Mecmuası* ya da kısaca *Mecmua* olarak bilinen eser, aslında bir müzik ve güfte kitabıdır; Sultan Abdülaziz’e ithaf edilmiştir. Kitapta

makamların ve usullerin tarifi verilmiştir. Ancak, kitabın bir bölümünde makamların insanlara hangi zamanda etkili olacağından söz edilmekte ve çizimle oluşturulmuş insan figürlerinden birinin üzerinde çeşitli anatomik bölümler ile makam isimlerinin eşleştirildiği dikkati çekmektedir (Tırışkan 2000). Mecmuanın bir başka ilginç yönü de “kullanılmayan makamlar” a bir bölümün ayrılmış olmasıdır. Kullanılmayan makamlar arasında pengcâh-ı zaid, mahur-ı sagir, dilküşa, nigârinek, küçek zemzeme, ramişcan, meşkûbe gülzâr, şevkengiz ve hisâr-ı kürdi gibi ilginç isimler yer almaktadır. Bu kitap, bildiğimiz kadarıyla Türk müziği makamlarının insan üzerine etkilerini ele alan *son yazılı tarihsel kaynak* olmuştur.

2000’li yıllar, doğum hazırlığı ve başlangıç

Müzik terapi alanında 2000’li yıllara kadar bazı münferit girişimler olmakla birlikte asıl ivmelenmenin bu yıllarda başladığı söylenebilir. Örneğin, diş hekimi M. Sadık Yiğitbaş’ın 1972 yılında basılan *Musiki ile Tedavi* adlı kitabı diş hekimliği alanından bir üretim olması özelliği ile ilgi çekicidir (Yiğitbaş 1972). Yetmişli yıllardan 2000’li yıllara kadar ülkemizde müzik terapinin lokomotifini olan grup, Yrd. Doç. Dr. Rahmi Oruç Güvenç tarafından 1976 yılında kurulan Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma Grubu (bilinen adıyla TÛMATA) oldu. Ancak, 2000’li yıllara geldiği zaman müzik terapi alanında çalışmalar arka arkaya gelmeye başladı. Örneğin, çeviri eserler haricinde telif eserler yayınlanmaya başladı (Tablo 2). Lisansüstü eğitimde, doktora ve yüksek lisans tez çalışmalarında müzik terapi konusunun ele alınması da üniversitelerde konuya sahip çıktığını gösterdi. Günümüze kadar 16 yüksek lisans (Tablo 3), 7 doktora (Tablo 4) ve 7 tıpta uzmanlık (Tablo 5) tezinin yapıldığı görülmektedir.

Tablo 2. Müzik terapinin doğumunu hazırlayan telif yayınlardan bazıları

Yılı	Kitabın adı	Yazarı	Yayınevi
2005	Müzikterapi: Ruh sağlığı için müzikle tedavi	Adnan Çoban	Timaş
2005	Müzik ile Terapi	Hasan Cihat Örtter	Mephisto
2006	Avrupa ve Türk-İslâm Medeniyetinde Müzikle Tedavi: Tarihi gelişimi ve uygulamaları	Ahmet Şahin Ak	Ötüken
2006	Avrupa’da müzik ile terapi	Banu Doğan	Mephisto
2009	Makamdan Şifaya	Levent Öztürk, Halil Erseven, M. Fadıl Atik	İş Bankası Kültür Yayınları
2014	Müzikle Tedavinin Merkezi: Edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifası	Enver Şengül	Edirne Valiliği Yayınları

Tablo 3. Müzik terapi alanında hazırlanan yüksek lisans tez çalışmaları*

Yılı	Tez adı	Türü	Yazarı	Tez no
1998	Okul öncesi ve ilköğretim çağı çocuklarının eğitimine müzik terapisinin etkileri ve faydaları	Y. Lisans	İpek Gürlük	78278
1999	Cerrahi girişim yapılacak vakalarda; preoperatif dönemde müzik terapi ve dokunma terapisi içeren hemşirelik uygulamalarının hasta üzerindeki etkilerinin araştırılması	Y. Lisans	Şengül Güngör	91510
2007	Mekanik ventilatör desteğinde olan hastalarda müzik terapinin anksiyetenin fizyolojik belirtilerine etkisi	Y. Lisans	Esra Akın	224704
2007	Müzikle tedavi ve öğrenciler üzerindeki terapik etkileri	Y. Lisans	Arzu Özçevik	206896
2008	Zihinsel engelli öğrenciler için müzik terapi yöntemine göre hazırlanan sosyal beceri öğretim programının etkililiğinin incelenmesi	Y. Lisans	Deniz Çadır	215660
2010	Koroner anjiyografi uygulanacak hastalarda müzik terapisinin anksiyete düzeyine etkisi	Y. Lisans	Meltem Vizeli	247926
2012	Müzik terapinin cerrahi yoğun bakım hastalarının yaşam bulgularına etkisi	Y. Lisans	Bilsev Araç	314586
2013	Göğüs hastalıkları servisinde yatan koah hastalarında müzik terapisinin anksiyete ve bazı klinik bulgulara etkisi	Y. Lisans	Dilek Horuz	359632
2014	Müzik terapinin huzurevinde yaşayan yaşlıların yalnızlık hissi üzerine etkisi	Y. Lisans	Duygu Kurt	359846
2015	Stres ve anksiyete için alternatif ve tamamlayıcı bir model olarak müzik terapi	Y. Lisans	Kübra Arlı	427578
2015	Şizofrenik hastalarda müzik terapinin ruhsal durum üzerine etkileri	Y. Lisans	Suna Fındıkoğlu	409466
2016	Masaj ve müzik terapinin yenidoğan stres ve davranışı üzerine etkisi	Y. Lisans	Sevcan Çakı	447453
2016	Hematopoetik kök hücre nakli esnasında müzik terapinin kanser hastalarının fiziksel ve ruhsal parametreleri üzerine etkisi	Y. Lisans	Gizem İlayda Geyik	447256
2016	Müzik terapinin cerrahi uygulanan 6-12 yaş arası çocuklarda anksiyete, korku ve ağrı yönetimine etkisi	Y. Lisans	Özgür Bahadır	445241
2017	Dünya'da müzik terapi tarihi ve eğitimi	Y. Lisans	Gonca Kayım	460431
2017	Demans – Alzheimer hastalarında farklı müzik terapi uygulamalarının zihinsel, psikolojik, anksiyete ve ajitasyon etkileri üzerine karşılaştırmalı çalışma	Y. Lisans	Emine Elif Şahin Karadeniz	460429

*Bu tabloda yer alan tez çalışmalarına <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> internet adresinden erişilebileceği için ayrıca kaynaklar bölümüne eklenmemiştir.

Tablo 4. Müzik terapi alanında hazırlanan doktora tez çalışmaları*

Yılı	Tez adı	Türü	Yazarı	Tez no
2012	Müzik terapisinin hemodiyaliz hastalarının algıladıkları stresörler ve anksiyete düzeyleri üzerine etkisi	Doktora	Işın Cantekin	319039
2012	Koroner arter bypass greft ameliyatı uygulanan hastalarda müzik terapinin temel yaşam bulguları, ağrı, anksiyete ve hastanede kalış sürelerine etkisi	Doktora	Yeliz Cığerci	326259
2013	Mekanik ventilasyonlu hastanın aspirasyon işleminde uygulanan müzik terapinin ağrı ve fizyolojik parametrelere etkisi	Doktora	Yeşim Yaman Aktaş	342017
2015	Kemoterapi uygulanan hastalarda müzik terapinin kemoterapi semptomları ve konfor düzeyine etkisi	Doktora	Şebnem Bilgiç	408300
2015	Müzik terapisinin yaşlı kanser hastalarının anksiyete ve uyku kalitesi üzerine etkisi	Doktora	Kübra Gökalp	420232
2016	Türk din müziklerinin sağlıklı insanların hormonal yapıları üzerindeki etkileri	Doktora	Pınar Arslan	437162
2016	Müzik terapi, şiir terapi ve yaratıcı drama uygulamalarının üniversite öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri üzerine etkisi	Doktora	Esra Yücesan	429488

*Bu tabloda yer alan tez çalışmalarına <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> internet adresinden erişilebileceği için ayrıca kaynaklar bölümüne eklenmemiştir.

Tablo 5. Müzik terapi alanında hazırlanan tıpta uzmanlık tez çalışmaları*

Yılı	Tez adı	Yazarı	Alanı	Tez no
2009	Müzik, beyaz gürültü ve ortam gürültüsünün spinal anestezi ile ameliyat olan hastalarda sedasyon ve anksiyete üzerine etkileri	Nazan Köylü İlkaya	Anestezi ve Reanimasyon	243151
2012	Farklı desibellerdeki çeşitli müzik türlerinin serebral oksidatif hasar üzerine etkileri	Ülkühan Düzgün	Nöroloji	303857
2014	Müzik lisans eğitiminin dikkat eksikliği belirtileri ve çalışma belleği üzerine etkileri	Bahar Yeşil	Psikiyatri	370039
2014	Spinal anestezi altındaki hastalara müzik dinletilmesi veya ortam seslerinin engellenmesinin sedasyon ve hemodinami üzerine etkileri	Mehmet Karasakal	Anestezi ve Reanimasyon	379216
2015	Acil servise başvuran hastalarda triajda müzik yayınının ağrı ve anksiyeteye olan etkisinin araştırılması	Sami Ulusal	İlk ve Acil Yardım	417324
2015	Pediyatrik dental girişimlerde müzik dinletilmesinin sedasyon gereksinimi ve düzeyine etkisi	Özlem Özkalaycı	Anestezi ve Reanimasyon	390264
2016	Bel ağrısına yönelik girişimsel işlem yapılan hastalarda müzik dinlemenin girişimsel analjezi ve hasta konforuna etkisi	Coşkun Çifci	Anestezi ve Reanimasyon	437543

*Bu tabloda yer alan tez çalışmalarına <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> internet adresinden erişilebileceği için ayrıca kaynaklar bölümüne eklenmemiştir.

Bu çalışmalar müzik terapi üzerine düşünülmeyle başladığını, en azından bir grup akademisyen, doktor, sağlık profesyoneli ve müzisyenin müzik terapi ile ilgilendiğini bu alanı açmaya çalıştığını gösteriyordu. Makamdan şifaya kitabının yayınlanmasından hemen sonra aynı grup 5 yıl civarında süren terapi müzikleri konserlerine başladı. Bu konserler iki bölümden oluştu. İlk bölümde yapılan mini konferansta Türk Müzik Terapi geleneği anlatılıyor, daha sonra da yapılandırılmış iki bölüm halinde terapi müzikleri icrası yapılıyordu. İlk bölüm “uyku seansı” ikinci bölüm ise “enerji seansı” temasını işliyordu. Makamdan şifaya konserleri bir kamuoyu oluşturulmasına ve konunun gündemde tutulmasına önemli katkı sağladı. Kitaplar ve konserler yanı sıra bilimsel toplantı ve sempozyumlarda müzik terapi konusu işlenmeye başladı. Hatta yine Öztürk’ün girişimiyle 2008 yılında Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde seçmeli ders olarak müzikle tedavi dersi açıldı. Dersin amacı geleceğin doktorlarına daha öğrencilikleri döneminde müzik terapi konusunda açılış bilgilerini vermek ve bu uygulamanın kanıta dayalı tıp uygulamaları içinde giderek yerini aldığını anlatmaktı. 2014 yılından itibaren İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde Prof.Dr. Hanefi Özbek tarafından Farmakoloji dersi müfredatına, Yrd. Doç. Dr. Mahmut Tokaç tarafından Tıp Tarihi ve Deontoloji dersi müfredatına Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları ana başlığı altında müzik terapi konusu dahil edildi.

Bireysel çalışmaların hız kazandığı bir dönemde bazı önemli yasal düzenlemeler sürecin gelişmesine ciddi

katkıda bulundu. 2 Kasım 2011 tarih ve 28103 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 663 sayılı KHK (Kanun Hükmünde Kararname) ile Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne “Geleneksel, tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamaları ile ilgili düzenleme yapmak” yetkisi verildi. Buna dayanarak hazırlanan *Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği* 27 Ekim 2014 tarih ve 29158 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Bu yönetmelikte düzenlenen 15 uygulamanın (akupunktur, apiterapi, fitoterapi, hipnoz, sülük uygulaması, homeopati, kayropraktik, kupa uygulaması, larva uygulaması, mezoterapi, proloterapi, osteopati, ozon uygulaması, refleksoloji) sonucusu müzik terapi oldu. Yönetmeliğin ardından bu uygulamaları yapacak profesyonellerin yetiştirilmesi çalışmaları hızla başladı. Yönetmelik gereğince Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Bilim Komisyonunda, komisyonun asil üyelerine alt komisyonları kurma ve eğitim programı standartlarını hazırlama hususunda görev dağılımı yapıldı. Bu görev kapsamında, Prof.Dr. Hanefi Özbek’in başkanlığında müzik terapi alt çalışma grubu kuruldu. Alt komisyonun üyeleri Prof.Dr. Hanefi Özbek, Prof.Dr. Levent Öztürk, Doç.Dr. Burçin Uçaner, Yrd. Doç. Dr. Rahmi Oruç Güvenç, Yrd. Doç. Dr. Ömer Hakan Yavaşoğlu, Uzm. Dr. Diğdem Albasan ve Muharrem Fadıl Atik’ten oluşmaktaydı. Alt çalışma grubu tarafından hazırlanan *Sertifikalı Eğitim Programı Standartları* 13 Temmuz 2016 tarihinde Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Geleneksel ve Tamamlayıcı

Tıp Uygulamaları Daire Başkanlığı'nın internet sayfasında yayımlandı. Bu çalışmalar sayesinde artık her şey hazır. Sağlık Bakanlığı tarafından verilecek müzik terapist sertifikaları ile bu alan resmi olarak yeniden başlatılmış olacaktır. Gerçekten de, aynı yılın sonuna doğru ilk değerlendirmeler sonucunda 10 kadar kişiye müzik terapist sertifikası verildi. Prof. Dr. Hanefi Özbek, Prof. Dr. Şükrü Torun ve Prof. Dr. Levent Öztürk Cumhuriyet tarihinin ilk "müzik terapist" sertifikalı tıp doktorları olarak kayda geçtiler. Sertifika alan ilk grup içinde müzikoloji alanından Doç. Dr. Burçin Uçaner Çiftalöz, psikoloji alanından Yrd. Doç. Dr. Sibel Doğan ve müzik alanından M. Fadıl Atik de yer aldı.

Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamalarının Klinik Araştırmaları Hakkında Mevzuat

Müzik terapi ile birlikte diğer Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamalarının bilimsel araştırmalarla kanıtı dayalı olarak da etkililiklerinin gösterilmesi önemli bir husustur. Böylece halihazırda yapılmakta olan uygulamaların güvenilirliğinin bilimsel bakış açısıyla yeniden değerlendirilmesi yanında bunların bilimsel yöntemlerle daha da geliştirilmesi ve yeni uygulama yollarının bulunarak hizmete sunulması mümkün olacaktır. Ancak ülkemizde Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamalarının klinik araştırmaları hakkında bir mevzuat boşluğu bulunmaktadır. İlgili diğer mevzuatın bu boşluğu yeterince dolduramamasının yanında, birçok bilim adamı ve bazı etik kurulların bu tür araştırmalara olumsuz tavır alması yüzünden bu alanlardaki bilimsel araştırmalar sekteye uğramakta, bilim adamlarının çalışma şevki kırılmaktadır. Buradaki mevzuat boşluğunu doldurmak amacı ile Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün bilgisi dâhilinde Prof. Dr. Hanefi Özbek tarafından hazırlanan Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamalarının Klinik Araştırmaları Hakkındaki Yönetmelik taslağı, ilgili tüm kurum ve kuruluşlardan görüş alma aşamasından geçmiş olup Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanma aşamasına gelmiştir. Etik düzenleme ile birlikte müzik terapi ve diğer uygulamaların yer aldığı araştırma çalışmalarında etik inceleme aşaması düzenlenerek bu çalışmaların hız kazanması sağlanacaktır.

Kurumsallaşma ve ilk müzik terapi dernekleri

Müzik terapisinin güçlü biçimde varlığını sürdürmesinin kurumsallaşma ile sağlanabileceği kısa sürede anlaşıldı. 2014 yılında Doç. Dr. Burçin Uçaner başkanlığında Müzik

Terapi Derneği (MÜZTED) ve 2016 yılında Prof. Dr. Levent Öztürk başkanlığında Uygulamalı Müzik Terapileri Derneği (UMTED) kuruldu. Her iki dernek de müzik terapisinin ülkemizde gelişmesi adına kısa sürede işbirliği içinde çalışmaya başladı ve aktiviteleri birlikte desteklemeye başladılar. MÜZTED kitap çevirileri, konferanslar ve atölye çalışmaları ile müzik terapi farkındalığını arttırmaya çalışırken UMTED ilk geleneksel müzik terapi kursunu 28 Ekim 2017'de Edirne'de gerçekleştirdi.

Sonuç

Müzik terapi uygulamaları yaşadığımız coğrafyada 800'lü yıllardan itibaren yazılı kaynaklara girmiş ve 1800'lü yıllara kadar dönemin tıp ve sağlık görüşleri içinde gelişerek, dönüşerek kullanılagelmiştir. 1850'li yıllarda terk edilen veya unutulmuş bu uygulamalar son on yıl içinde özellikle yoğunlaşan çalışmaların katkısı ve Devlet kurumlarının bu konudaki desteği ile yeniden başlatılmış, âdetâ küllerinden yeniden doğmuştur. İleriye dönük hedefler içinde kurumsallaşan müzik terapisinin güçlendirilmesi, müzik terapistlerin mesleklerini daha rahat uygulayabilecekleri ortamların ve yasal düzenlemelerin geliştirilmesi, müzik okur-yazarlığının geliştirilmesi, müzik terapi uygulamalarının sigorta kapsamına alınması ve geleneksel müziğimizin bu alandaki potansiyelinin geliştirilmesi gibi konular yer alabilir. Kesin olan bir şey var, o da müzik terapi alanının kendi gönüllülerini bekliyor olduğudur.

KAYNAKLAR

1. Cihan AK. Bilimler tasnifi ve İbni Sina. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2000;9:435-451
2. Adamson P. Great medieval thinkers: Al-Kindi. Oxford University Press 2007, p.173
3. Mann WN (Çeviri). On the nature of man. In: Lloyd G.E.R. (Ed), Hippocratic writings (pp.260-271). Harmondsworth: Pelican classics (orijinal çalışmanın yazım tarihi yaklaşık M.Ö. 460).
4. Stelmack RM, Stalikas A. Galen and the humour theory of temperament. Person Individ Diff 1991;12(3):255-263
5. Wright O. Epistles of the brethren of purity: On music, An Arabic critical edition and English translation of Epistle 5. Oxford University Press, Islamic Publications Ltd. 2010, p. 16; s.44
6. Turabi AH. El-Kindî'nin müsikî risâleleri (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk Din Musikisi Anabilim Dalı. İstanbul 1996, s.70-71; s.80-81; s.85

7. Turabi AH (çeviri). Matematik kısmının beşinci risâlesi: Musiki. Kahraman A (Editör), İhvân-ı Safâ risâleleri cilt 1, Ayrıntı Yayınları İstanbul 2012, s.129-160
8. Arslan F. Müslüman-Türk bilginlerin müzik bilimine katkıları (X-XIII.yüzyıllar). *Türkiyat Mecmuası* 2014, C24/Güz:1-21
9. 9 – <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c31/c310176.pdf>
10. Turabi AH. Hekim Şuûrî Hasan Efendi ve *Ta'dilü'l-Emzice* adlı eserinde müzikle tedavi bölümü. *M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 2011;40:153-166
11. Turabi AH. Gevrekzâde, müzikle tedavi, Amasya Darüşşifa örneği. Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, Amasya 2015, s.38
12. Tırışkan AG. Hâşim bey edvârı (Yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Anadalı, Türk Sanat Müziği Alanı. İstanbul 2000
13. Yiğitbaş MS. Musiki ile tedavi. Yelken Matbaası, İstanbul 1972
14. Çoban A. Müzikterapi: Ruh sağlığı için müzikle tedavi. Timaş Yayınları, İstanbul 2005
15. Örtter HC. Müzik ile terapi. Mephisto Yayınları, İstanbul 2005
16. Ak AŞ. Avrupa ve Türk-İslâm Medeniyetinde Müzikle Tedavi: Tarihi gelişimi ve uygulamaları. Ötüken Yayınları, İstanbul 2006
17. Doğan B. Avrupa'da müzik ile terapi. Mephisto Yayınları, İstanbul 2006
18. Öztürk L, Erseven H, Atik MF. Makamdan şifaya. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009
19. Şengül E. Müzikle Tedavinin Merkezi: Edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifası. Edirne Valiliği Yayınları, Edirne 2014